

A nevelői tanácsadás országos szervezése.¹

Az emberi cselekvés lélektanában legfontosabb szerepet játszik a megfontolás, a szellemi értékítélet megalkotása. Minden, ami előtte történik, valamely cél kitűzése, összemérése az erkölcsi eszménnyel csak előkészület erre a szellemi döntésre. S ami utána következik: az akarat elfogadása, elhatározása, az értékítélet parancs formába öntése, ismételten, kitartóan a tudat gyújtópontjába emelése, aminek eredménye a rokon képzetek kristályosodása, egy célra irányulása a meghatározó törekvések (a determináló tendenciák) működése következtében, a motorikus képzetek és az izmok tevékenysége... mindez csak függvénye az első meggyőződéssel történt döntésnek. Ez a döntő értékelés nemcsak a legfontosabb, de egyuttal a legnehezebb is egész életünk folyamán, mert tekintetbe kell vennünk a cselekvés összes körülményeit: a szereplő személyek fejlődési fokát, a történelmi és pillanatnyi helyzetet, időt és helyet, az igénybe vehető eszközöket, módszereket, amiért is a cselekvésnek éppen ebben a mozzanatában érthető, sőt szükséges mások tapasztalatának, tudásának, komoly véleményének meghallgatása, sőt kikérése a több szem többet lát elve alapján. Ezért szentel a tanács lelki élményének egész fejezetet már Aristoteles Nichomachosi Ethikája, ezért foglalkoznak vele bőven a legnagyobb kommentárok: Aquinói Szent Tamás (sine Thoma mutus fit Aristoteles), Silvanus Maurus, Joannes a Scto Thoma, stb., akik azt is megállapítják, hogy a legtöbb emberben nem a jó szándék hiányzik a jó tett véghezvitelére, hanem a helyes indíték és a gyakorlati kivitel tudása.

Az emberi cselekvések, főleg kölcsönhatások szövevényében legnehezebb terület a nemzeti kincsek, hagyományok és szokások átszarmaztatása s az emberi képességek, hajlamok kibontakoztatása: a nevelés. Helyesen jegyzi meg Kersten Ottó, hogy a nevelés igazi tudományos lélektanát még senki sem írta meg s ezért a gyakorlati nevelőnek meg kell elégednie a saját tanulmányaira és tapasztalataira épített szabályokkal és ezeknek a pillanatnyilag adott esetre való alkalmazásával.

Tegyünk azonban jól különbséget a gyakorlati nevelés hagyományos szokásai és a hivatásos nevelők évszázadok próbálkozásait, kutatásait áttekintő kritikai eljárásai között. A szülő is-

¹ Dr. Otto Kersten: Praxis der Erziehungsberatung. Ein Handbuch mit Bibliographie. Stuttgart, 1941. F. Enke-Verlag. Nagy 8-r., XII. +551 lap. — E könyv a német vezetők szellemét tükrözi és alkalmat ad a párhuzamra magyarországi intézményeinkkel.

tenadta ösztönrel, megérzéssel vezetheti gyermekét a rendesen folyó családi életben, de akár a gyermek öröklött természete, akár a környezet rendellenessége, bonyolult volta állítja nagyobb nehézség elé, szükségét érzi a tapasztalt és tanult hivatásos nevelő útmutatásának. Ezeknek a hivatásos tanácsadóknak ad útmutatást Kersten könyve. Elismeri, hogy a hivatott tanácsadók közé tartozik a lelkész is, ha a nemzetnevelő célokat szem előtt tartja; a gyakorlati életben azonban a lelképásztorok túlzottan tartózkodók és óvatosak a felhasználható, világos útbaigazítások nyújtásában. Többet nyújt az óvónő és a tanító, ha nem hivatalnok, hanem szereti az osztályát, tiszta látást szerez tanulóinak lelkeségéről és helyzetéről. Ők valóban feleslegessé tesznek minden más tanácsadót, főleg, ha bevezetik az osztálymunkát és az élet iskolájának szellemét követik. — Kirívó esetekben a kisegítő iskolák vezetői hivatottak eligazításra, de velük már szervesen együttműködik az orvos, főleg az ideg orvos és a gyermekgyógyász. Az orvosnak azonban feltétlenül ismernie kell a neveléstudomány főeredményeit, legalább amint azokat dr. Hamburger: *Die Neurosen des Kindesalters* c. műve orvosok számára összefoglalja. Annyira sikerült, olyan világos a munkának ez a része, hogy különnyomatban minden orvosi előszobában a várakozók kezébe kellene juttatni.

Ezt a teljes elismerést megérdemli Kersten úttörő művének legtöbb fejezete s az egész érdemes arra, hogy tartalmával röviden megismerkedjünk.

Bevezetőjében tisztázza munkájának alapfogalmát: a nevelői tanácsadás az ifjúságot művelő teendők nehéz eseteiben nyújtott segítség a szülőknek, gyámoknak és gondozóknak. Ezt a segítséget csak a nevelés elméletében és gyakorlatában jártas szakember adhatja, aki áttekintést szerzett az egészről, mert ha a test betegségeit sem lehet egymástól elszigetelten kezelni, amint az elfogult specializmus vélte, még kevésbé lelki fogyatékosokat, hol a rész és az egész, a tag és szervezet összefüggése érvényesül. Szervesen kiegészíti ezt a bevezetőt a könyv végén felsorakoztatott óriási irodalmi tájékoztató a 481—510 l.-ig. Az újabb német neveléstudományi irodalom majdnem minden munkáját megtalálhatjuk ebben, sőt a fontosabb folyóiratok cikkeire is utal. Kissé mostohán bánik a katolikus irodalommal és teljesen mellőz minden zsidó származású és külföldi író. A mérsékelt Allers, Bühler, Stern eredményei figyelmen kívül maradnak és munkájának közvetlen elődjéről: Freudenbergnek *Erziehungs- und heilpädagogische Beratungstellen* c., 1928-ban megjelent munkájáról sem emlékezik meg. Történeti alapvetéstől különben. — amint látszik — szándékosan eltekint. Egy szóval sem említi Aristotelest, magyarázóit vagy a renaissance klasszikus munkáját, melyet még az 1880-as években érdemesnek tartottak németre fordítani: Anto-

niano Silvio biboros tanácsait a fiúk és leányok erkölcsi és politikai neveléséről. Ez a mű 300 esztendőn át irányította az olasz és francia nevelőket, többek közt az első tanítóképzőt: De Lasalle Szt. Jánost és a piarista rendet. Ebben az 1580-ban megjelent műben már megtaláljuk az annyira modern »nevelői alapmagatartást« (Pädagogische Grundhaltungen), belátást a gyermek lelkiületébe és a társadalmi követelmények szerves foglatatát.

Kersten a II. fejezetben kitüzi a német birodalomban *jelenleg uralkodó nevelési célt*, ami nem egyéb, mint »népközösségre nevelés«, vagyis oly német ember képzése, aki testben és lélekben egészséges, szellemileg kifejlett, erkölcsileg szilárd, hivatásában helytálló, faji tudatával népének vérében és földjében gyökerezik, végül népével és a birodalommal szemben örvendetes kötelességtudatot és összetartozást érez.« Véleményét támogatja a német vezető egyéniségek, mindenek előtt a Vezérnek, Hitler Adolfnak nyilatkozatával: »A népi államnak (a népre épülő államnak) egész nevelői munkásságát nem a tudás besulykolására kell beállítania, hanem elsősorban makkegészséges test kitenyésztésére (auf das Heranzüchten kerngesunder Körper). Csak másodsorban következik a szellemi képességek kiművelése. Ezek élén álljon ismét a jellem fejlesztése, főleg az akarat és az elhatározó erő acélozása, kapcsolatban az örvendetes kötelességtudatra neveléssel és csak utoljára következik a tudományos iskolázás.«

Minden félreértés elkerülésére Kersten több szerzőre hivatkozva erősen kidomborítja, hogy a német nemzeti szocializmus nem kollektív nevelést kíván, melyben az egyén csak az egész fenntartásának anyaga vagy pojacája, hanem csak az egyén elkenyvezetését, a közösség céljára való tekintet nélküli művelését kárhuztatja. Ha az egyén önként belső elszántsággal áldoz a közért, akkor biztosítja ennek életét.

E célkitűzésnek felel meg az *átöröklés élettanának négy nevelői követelménye*: 1. Az örökölt túlerős tulajdonságok kiegyenlítésére rejtett hajlamokat és képességeket kell gyakorlattal teljes kibontakozásra segítenünk, hogy a gyermek kiegyensúlyozott személyiséggé fejlődjék. 2. Az erős hajlamokat állítsuk a közösség szolgálatába. 3. Tanuljon a gyermek korán különbséget tenni jog és jogtalanság között; ismerje az utat-módot, hogy épen az ő sajátos képességeivel miképpen segítheti vagy bánthatja nemzettestvéreit. Legyen tisztában az ő egyéni kísértéseivel. 4. Szoktassuk a gyermeket arra, hogy kicsikorától fogva uralkodjék örökölt tulajdonságain, mert nem azért felelős, amit örökölt, hanem azért, hogy örökségét hogyan használja fel nemzetének javára.

Bármilyen örökséggel jött valaki erre a világra, mindenki megszerezheti a következő tulajdonságokat: egyenességet, fegyel-

met, jó pajtásságot, áldozatkészséget, szilárd elvhűséget, szeretetet, becsületességet és bátorságot. Ha ezeken a tulajdonságokon kissé elgondolkozunk, látjuk, hogy az új nemzetnevelés époly tág teret biztosít a környezet befolyásának és az önnevelésnek, mint a klasszikus és a keresztény pedagógia uralkodó irányai már évtizedek óta.

A harmadik és negyedik fejezet a gyermek fejlődésének jelenségeivel és alkalmazott ifjúsági lélektannal foglalkozik. Nem a megszokott fejlődési fokokat követi, hanem inkább fénycsóvákat vetít, amikor jellemző eseteket sorakoztat fel. A gyermek és az ifjúkor meghatározásánál kevésbé fontos az életkor, inkább a következő három szempont döntő: az ítélő erő és a jellem fejlődésének tényleges állapota, és a nemi érzés fokozata. A hat éves gyermek egészen más a városi jómódú családban, mint valami kis falusi szegény zselléreinek körében. Vegyék fontolóra a szülők, hogy minden gyermekkori és ifjúkori jelenség átmeneti mozzanat a lélek harmonikus kifejlődése felé és ezért szoktassák korán önismeretre, önuralomra gyermekeiket. Vezessék őket erre már a játékos korban. Később tegyenek éles különbséget az ifjúkorban ébredő erosz (a tökéletesség felé törekvés) és a nemi ösztön (sinnliche Platteit), az alacsony érzékiség között. A tökéletesedés vágyának jelenségei a leányoknál a rajongás, a fiúknál egy jóbaráthoz való ragaszkodás és véleményük komoly számbavételének kívánsága.

Magyar nevelők számára kissé idegenül hat, hogy sem Piaget, sem Montessori vagy Agazziék és Lombardo Radice eredményeit nem méltatja figyelemre, sőt Spranger vagy Ziehen évtizedeken át leszűrt eredményeit sem értékeli.

Az ötödik fejezetben a *nevelés alapfogalmait* tárgyalja, mert minden tanácsadónak tisztában kell lennie a rendesen folyó neveléssel. A nevelő hibák legjobb megelőzése a nevelés elemi szabályainak betartása. E tekintetben kettős teendő merül fel: az általános elveket alkalmazni kell korok és helyzetek szerint és óvakodnunk kell az idő előtti orvosi beavatkozás vagy kiegészítő intézetbe utalás szorgalmazásától, mert a pajkos és rosszul nevelt gyermek még nem psychopata, se nem züllött.

A gyógyító pedagógia már sokkal nehezebben járható út s mindig kétséges kimenetelű, ezért a szülők főteendője az építő, a megelőző nevelés. Kersten elfogadja azt a kétségbevonható, de nagy nevelőknél (Platon, Locke, Jean Paul) előforduló tant, hogy az első öt év az erkölcsi nevelés terén döntő fontosságú az ember jellemére. Ebben a korban legfontosabb nevelő eszköz a vidámság és a tevékenység és e kettő természetesen egybeolvad az *igazi játékban*. Ebben a gyermek szabad teret enged a tevékenység ösztönének és pontos mérések igazolják, hogy a játszó gyer-

mek ugyanannyi kalóriát fogyaszt, mint amennyit a legnehezebb testi munkát végző munkás ember. Ebből érthető az a tapasztalati megállapítás is, hogy az életben azok dolgoznak legtöbbit, akik gyermekkorukban kedvükre kijátszhatták magukat ösztönözhető, szétszedhető játékszerekkel. Ugyancsak játszva tanulja meg a gyermek édesanyjának, nővérének segítségét az apró-cseprő, de lelkiismeretességet kívánó házi teendőkből. Mindezek segítségével Kersten a nagyobb önállóságra nevelést kissé későn, csak tíz éves kortól fogva tartja sikeresnek. Ennek az önállóságnak, önnnevelésnek lényege az emberi szükségletek felismerése és helyes kielégítésüknek átértése.

A nevelő eszközök felsorolásánál a mi megtévedt korunkban újszerűen hat a család jó szellemének, a genius loci-nak mindenek fölé emelése. Az újabb köztapasztalat rájött arra, hogy a szülők sugárzó jósága többet ér a gyermek lelki éréseire minden más nevelői mesterfogásnál; a szülők torzsalkodása viszont még akkor is mérgező alattomban, ha gondosan titkolják. Ennek a lelki fertőzésnek tünetei nappal a gyermek nyomott kedélye, éjjel pedig fel-felriadó álma és ijedt fölkiáltása (Alpträume). Főképp az elvált szülők gyermekei nélkülözik a legfontosabb nevelőeszközöt; a szülői szeretetet, tiszteletet és tekintélyt. Mert egyik fél a másik ellen áskálódik, egészen magának akarja megnyerni gyermekei lelkét és feleli, hogy a vérszerinti kapcsolat egyenlő mind a kettőjük iránt és ha egyik iránt kipusztul ez a természetadta vonzalom, akkor megszűnik a másik szülő iránt is és fölváltja a gyermek lelkét lassanként elborító, merő számítás és hasonlóság. Már a válás előkészülete alatt szétrobban a családi szentély, mert beleavatkoznak életébe a rokonok, a jó szomszédok, az állítólagos jó barátok (jó madarak). Ha pedig az elvált felek új házasságra lépnek, még jobban fokozódik a nevelői nehézség, mert a gyermek az új mostohában látja szülőjének csábítóját és életének megrontóját. Talán még rosszabb a helyzet a züllött házasságban az ú. n. családi háromszög esetében. Valóságos erkölcsi hitvallást, majdnem prófétai szózatot jelentenek ezek a nyilatkozatok mai közfelfogásunk ellen, amikor kitűnő tollú, de nem eléggé előre látó írók égisz magasztalják az érzéki szerelmet és semmibe veszik a családi élet igazi értelmét, a gyermekek származását, nevelését és nemzetük jövődjét. (244—248 l.) Minél nagyobb a sikerük, annál jobban felszívódik a mérgező nemzet vékeringésébe. A valódi családi nevelésben nagyra kell tartanunk a nemes örömszerzést, az ünnepek megülését, hogy a gyermek idejében elforduljon a nemtelen bűnök hajhászásától.

Kersten bölcs tanácsokat ad a parancsolásra, jutalmazásra, büntetésre s az első években elismeri a testi fenytetés szükségét. Majd

részletezi a szülők teendőit a későbbi fejlődési fokok szerint. Be-
fejezi a nevelői alapvetést a tanácsadás főcéljával: a gyermek-
hibák felsorolásával és azok leküzdésére irányuló ajánlatokkal. Ki-
lenc hibát sorol fel: a válogatós, enni nem akaró, a hazug, a nva-
lánk gyermekkel való bánásmódot, stb. Mindezek tárgyalása
talpraesett; de hiányzik belőlük a kiemelkedő hibára, a jellem-
hibára utalás, az igazi gyökérkezelés, amit az eddigi sikerült alap-
vetés után joggal vártunk.

A hatodik fejezetben külön foglalkozik az *ittiság nemi ne-
velésével. Itt valóban az anima naturaliter christiana nyilatkozik
meg mind minden sorában.* Naövszerű képet ad a jelenlegi vezető
réteg kétkulacsos felfogásáról. S a tüdő divatokkal szemben belátja,
hogy a történelem több ezer éves indukciója erősebb érv a nem-
zetek létkérdésében, mint a mostani kísérletek sokféleképen ér-
tékelhető eredménye.

Ova int attól, hogy külön területnek tekintsük a tiszta életre
nevelést, mert beleilleszkedik a növekedés folyamatának egészébe,
ebbe az állandó haladásba a jellemes személviség felé. Mégis kü-
lön gyakorolni kívánja a gyermeket arra, hogy idegenekkel ne
menien el sehoval, s ha erővel megfojnak, kiabáljon torkaszakad-
tából, mint akit nvársra húznak. Ne olvasson izgató könyveket, ne
nézzon ilyen moxidarabokat. Állásponciát aláíratasztja a Birodalmi
Munkahivatal vezetőségének tíz parancsával. Ezek közül a hatodik
azt hirdeti a fiatalember számára: Ha leánnyal találkozol, gondolj
arra, hogy német anya lesz belőle! — Hetedik: Vedd fontolóra,
hogy minden nő, mint anva életét teszi kockára gyermeke
születésénél. Minden anyaság hallgató hősiesség. — Nyolcadik:
Gondolj mindenkör arra, hogy el meméd-e édesanyád és nő-
véred jelenlétében mondani azt, amit más leányokkal és asszonvok-
kal beszélsz. — Kilencedik: Nem vagy férfi, ha állandóan olyan
kifejezéseket használsz, melyek a szerelmet és házasságot a pi-
szokba rántják. Szerlemből és házasságból épül a német jövő,
ezt akarod te piszokkal és trágársággal beszennyezni?!

A Népegészségügyi Birodalmi Bizottság pedig millió számra
terjeszt röpiratot, melyben tíz parancsot ír elő a házastárs meg-
választására: Kénvszerítő ok nélkül senki se maradjon házastárs
nélkül; a házasságnak azonban csak akkor van értelme, ha a
nemzetnek minél több gyermeket nevel s ezért őrizd meg ma-
gad tisztán a házassáig, ne játszál a testeddel, mert egyetlen pilla-
matnyi élvezet környen tönkre teheti erősségedet, gyermekei-
det, unokáidat. Amit hitvestársadtól megkívánsz, azt kívánd meg
maoadtól is. Emlékezzél meg arról, hogy jövendőbeli német csa-
ládják ösátyja vagy! A rendesen feildő ifjú nem ismeri a liberális
divat nemi kénvszerét (sexuelle Not); a leány pedig csak a ház-
életben ismerkedik meg ezzel az érzéssel.

A törvénytelen gyermek sorsáról idézi Dannert: Senki sem követhet el nagyobb alávalóságot egy leánnyal szemben, mint aki törvénytelen anyává teszi és az atyaságot letagadva, cserben hagyja. Ha a becsület igazi fogalmának legalacsonyabb fokára fel akarunk emelkedni, akkor az ilyen gatzettet börtönnel és becsületvesztéssel kell sújtanunk. Ezt nem lehetett egykor a megtartásdíjjal elintézni. A zsidó liberalizmus legkomiszabb jelszavai közé tartozott: Mindenkinek joga van a saját testére és az élet kiélvezésére. Tetőpontját érte el a némi élet anarchiája, amikor a franciák miniszterelnöke, *Blum Leó* a házasságról írt művében azt ajánlotta a fiatal leányoknak, hogy érintetlenségüket nevetve áldozzák föl kávézás és táncolás közben, ahelyett, hogy dédanyáik módjára öriznék és oltalmaznák. Ugyanő magasztalta az édestestvérek közötti vérfertőzést. Érthető, hogy Korzika olasz származású kormányzója kitiltotta a maga területéről saját miniszterelnökének könyveit (197. l.). Kersten több kiváló orvossal együtt azt is megállapítja, hogy a liberális írónál ártatlannak feltüntetett magzat-elhajtás minden esetben ártalmas a nő idegzetére és egész érzelmi életére; az életveszélyes fertőzés veszedelme pedig tízszer nagyobb, mint a rendes gyermekágyban.

Tíz lapon át foglalkozik az önfertőzéssel, homoszualis haimmal. Élesen elítéli a Freud-féle értelmezést, Wynecken-, Blüher-féle gyermekrontást. Elítéli a prud viselkedést is, elvőre ebben is megegyezik a kereszténységgel, mert a házasság életet szent-ségi életnek tekint és a tiszta életre nevelésben homloktébe állítja a személyiségnek, a nemes jellemnek erős akaratú történő kibontakozását, amint azt nálunk Marcell. Koszterszki Cs. vagy Kiss Ferenc, a budapesti anatómus professzor kívánják.

230 lapon át a rendes családi életben felnövő egészséges gyermekkel foglalkozik a jeles szerző. A hetedik fejezetben rá-
tér a kedvezőtlen környezetben, *a nem teljes családban felnövő gyermekek gondozására*. A nevelő tanácsadó intézetekben ezen a téren akad a legtöbb teendő. Ez is fényes tanasztalati bizonyíték arra, hogy a legkedvezőbb légkört a gyermekek nevelésére a szép családi élet, a jó gyermekszoba alkotja. Az egészséges gyermek lelkében is a lelki vátlások és küzdelmek szövevénye relik a törvénytelen származásból, az árvaságból keletkező, a válni készülő, vagy az elvált szülők egymás elleni harcában és a mostohák iránt kiváltódó érzelmekben. Ilvenkor tényleg nagyvonalú a nevelői tanácsadó tanintata, leleményessége és helyzetismerete. Az ő irányítása mellett az átlagos, egészséges gyermek megtalálja a helyes fejlődés utját. Az egyetlen gyermek számára a jó óvoda és a nyilvános iskola nyújt segítséget.

A nyolcadik fejezetben a népi nevelés legfontosabb teendőit: *a szülők nevelését*, lelki vezetését tárgyalja. Mindenekelőtt lel-

kükre köti, hogy hallgassanak istenadta józan elméjükre: Őrizék meg természetes biztosságukat gyermekeik kezelésében; amit a pedagógiai félműveltség és az autodidakta kapkodás csak megzavar és elronthat. Ne olvassanak tehát össze-vissza mindent, ami kezük ügyébe kerül, főleg a mai ú. n. pszichoanalitikus irodalomban, hanem minden nehezebb kérdésben hallgassák meg a tapasztalt nevelői tanácsadót s ekként természetes rátermettségük képességgé, művészetté fejlődik.

A szülők számára legfontosabb tanácsok a következőkben foglalhatók: ne bizzanak mindent a természetre és az iskolára, mert a szülőknek is csecsemőkortól kezdve egész a felnőtt korig a gyermek lelkiismeretét gondozniok kell. Tervszerűség, nyugalom, következetesség, egység a két szülő között a jó családi nevelés általános feltételei. Lealkiismeretes igazmondással és igazmondásra szoktatással szerezzék meg gyermekeik bizalmát. Amit megígérnek, azt tartsák be teendőben, jutalomban, büntetésben. A fejlődési fokok szerint adjanak fokozottan nagyobb szabadságot és helyes választ minden bizalmas kérdésre. Engedjék meg azt is, hogy a gyermek kikiabálja, kisérija magát akár megijedés, akár büntetés vagy baleset után. Ne azokat a tulajdonságokat akarják utódjaikra erőszakolni, ami nekik és a rokonságnak tetszik, hanem azt a rejtett kincset fejlesszék, ami gyermekükben lappang. Mai ismereteink sze int csak az a tisztáká kell már kiskorukban egyirányba idomítani, minden más pályának előfeltétele a jó iskolázás. Ezt tűzzük ki mint közheeső célt a gyermeki álmokkal szemben: »Azt még majd meglátjuk, végezd előbb jól a négy elemi, a négy polgárit, stb.« A mű végén a szerző rövid tétélekbe foglalja a szülők teendőit, a túlrövid pozitív teendők után részletesen kitér a leggyakrabban elkövetett hibákra. Nekünk szokatlan az ismételt aggodó intelem az erkölcsi gonosztevék ellen, kiket még a kicsinyek túlrövid ruhácskája is rosszra ingerel. Szakszerű összefoglalásban találjuk mindazt, amit nálunk már régen nyújtanak a szülők szövetségének előadásai és Imre Sándor szerkesztésében megjelenő tanulságos füzetei.

Nem lehet azonban elismeréssel fogadnunk a 291—433. l-ig terjedő két hatalmas fejezetet az ideges, lelki bajos, testi-szellemi fogyatékos gyermekekkel való bánásmódról. Ezekben túlló a célon, pl. többször említi, sőt külön fejezetben tíz lapon át tárgyalja az ágybavizelést, holott a gyermekorvosi szakkönyvek négy lapon végeznek vele. Elég, ha a nevelő tudja, mikor kell a szülőket megfelelő orvoshoz utasítania. Nincs szüksége ekkora részletezésre. Minden esetre érdemes volna külön kötetben nyújtani ezt a 140—150 lapot azok számára, akik ezen a téren bővíteni kívánják ismereteiket.

A végső (11-ik) fejezet oldja meg az egész hatalmas mű címében kitűzött feladatot: *Hogyan kell a nevelői tanácsadónak a gyakorlati életben eljárnia.*

Kersten kifejezetten nem említi, de mint a gyakorlat embere jól érzi, hogy a tanácskérés és tanácsadás a legnagyobb bizalmat feltételező emberi kapcsolatok közé tartozik, mert más ügyekben az anyagi javakat, jogviszonyokat, legfeljebb testi életünket, egészségünket bizzuk másra, de az őszinte tanácskérésben lelkünk legbensőbb szentélyébe engedünk bepillantást és személyiségünk legfőbb tettét, akaratumk elhatározását tesszük másról függővé. Ezért minden komoly tanácsadásnak, lelkivezetésnek első előfeltétele a szigorú titoktartás, a nevelői tanácsadása ezenfelül a jó megszervezés, amivel együtt jár a lelkivezető részéről a tapintat, okosság és következetesség, de sohasem a kőkemény szilárdság.

Kersten a titoktartás megőrzését csak addig tartja megengedettnek, amíg a nép, a nemzet jólétébe nem ütközik s ezért elítéli a gyónás szentségi titkát. Feledi, hogy a közjólét értelmezése mennyire különböző lehet; egyének szerinti konkrét megállapítása nagyon tág köpönyeg lehet visszaélésekre s a gyónási titok a nemzetnél is magasabb egyetemes emberi és természetfölötti eszményt szolgál. Ezen a téren tanulhatna saját szerzőitől, Nietzsche-től és Spengler-től. Ez utóbbi pl. hatalmas történetfilozófiai tudása alapján ezt vallja: »Egyetlen vallásnak egyetlen intézménye sem hozott annyi boldogságot és örömet ennek a világnak, mint a gyónás szentsége. Ez mozdította elő a nyugati emberiségben a személyiség eszméjének kibontakozását, a szabadság és felelősség tudatának kifejlődését. Ez mélyítette nyugati törvényhozásunkat, jogi életünket, történeti érzésünket, költészetünket, főleg a tragédiát.«

Abban viszont igazat kell adni Kerstennek, hogy a lelkipásztorok nevelői célra nem használják fel eléggé ezt a gyönyörű intézményt. A gyakorlati nevelés nehéz eseteiben túlzottan tartózkodók és beburkolóznak az általános fogalmak ködébe és nem nyújtanak világos útmutatást. Ezért tartja szükségesnek a nevelői tanácsadás egyöntetű világi megszervezését. Nem zárja ki azonban az állandó érintkezést pedagógiai tudású és hozzáértő lelkivezetőkkel.

A gyakorlatban érvényesülő tanácsadás második föltétele: teljes megszervezés az ifjúság gondozása keretében. Bevezető foka a csecsemő ápolásra adható fölvilágosítás. Fontos kezdet a kisgyermekkor fölkarolása, majd az iskolaorvossal és iskolanővérrel egyetértve a tanuló gyermekek ügyes-bajos dolgainak intézése. A szervezet mindegyik fejlődési fokra vonatkozólag lehet teljesen szabad, félhivatalos vagy egészen hivatalos. Mindezek együttműködésre szólítják fel a hatóságokat, kórházakat. Kersten részletes ismertetéséből kitűnik, hogy ez az intézmény még Németországban is a kísérletezés állapotában áll, mert különböző típusok alakultak ki

Nürnbergben, Münchenben és Heidelbergben, de valamennyi átérzi, hogy működésük egyetemes szükségletnek felel meg.

A gyakorlati tanácsadás alapja a titoktartáson, szervezethez kívül a hivatalhoz forduló helyzetének ismerete, amit *családlátogatással* lehet elérni. A lakás fekvése, tisztasága, a konyha berendezése, a háziruha, a szülők foglalkozása, a gyermekek játéka — mindez igen tanulságos fölvilágosítást nyújt a családi élet szelleméről. Fontos észrevétel, hogy a tanácsadó mindenekelőtt a jó alapot iparkodjék meglátni, melyre tovább tud majd építeni; ne szaglásszon és ne kémkedjék (schnüffeln), hanem érezhető legyen minden szaván az őszintén segíteni akaró jószándék. Örökké visszatérően hangoztatja, hogy a gyermek csak ott fejlődik rendszeren, ahol rendes családi életet élnek, csak ott bontakozik ki lelkében a közösség iránti érzék, a család tagjai iránti szeretet és áldozatkészség. Amiért is elsősorban a családi élet helyreállítására, a szülők lelkületének gyógyítására kell minden tanácsadónak törekednie.

A szülők magatartása, gyermekeik hibájával szemben háromféle. Vagy túlszigorúak, gyermekeiket elnyomják, kitesztítják, kitagadják, vagy túloptimisták, akik a hibákat magától értetődőknek tartják, a természettől várják, hogy a gyermek magától kinő a fonák helyzetből; végül elfogultak, akik nem is akarják elismerni a hibákat és örökké mentetetik csemetéiket. Mindegyik csoport lelkéhez külön kell megtalálni az utat és módot. Ha pedig gyermekek jelentkeznek a tanácsadónál, vagy a szülők hozzák őket, akkor elsősorban az elfogódást, a zavart, a félelmet kell leküzdenie, amit néhány ügyes kérdéssel, tréfás megjegyzéssel rendszerint sikerül elérni. Viszont már a gyermekekkel szemben is legyen óvatos, mert akadnak közöttük ravaszkodók, akik ügyesen játsszák a megtért bűnöst csak azért, hogy anyagi hasznot csikarjanak ki a szülőktől, vagy a tanácsadóktól.

A tanácsadás eljárását és menetét Kersten Hamburger orvosi művéből vette. Első teendő az *anamnezis*, az előzmények ismerete. A családi látogatás után ezt a szülők és a gyermekek nyugodt meghallgatásával és szakszerű kérdésével érhetjük el. Vegyük komolyan panaszait, véleményüket és vágyaikat, mert ezzel érjük el lelki sebük feltárását, a belső helyzet megállapítását. Kersten jól érzi, hogy a személyiség megismerésére sok szempont szükséges, amit a tanácsadónak vázlatosan könyv nélkül tudnia kell, de sajnálatosan elfelejti megjelölni a gyakorlatban bevált kereteket. E tekintetben a XVI. század végén készült Antoniano Silvio biboros műve erős fölényben van, amikor a tíz parancshoz fűzi tanácsait és intelmeit. A gyermeknél pedig azt kezdi kérdezni, amit szeret, amivel szívesen foglalkozik s erre megered az apróságok beszéde.

Második a *diagnózis*, a baj gyökerének megállapítása, szakorvos megkérdezésének segítségével. Tapasztalt ember se bízzék az első benyomásban, hanem keresse ennek szakszerű igazolását, mert nem vagyunk varázslók s a lelkiélet szövevényes útjain is tervszerűen kell haladnunk.

A szülőkből különleges tapintattal és finom érzülettel fel kell kelteni hibájuk belátását, magyarul mondva: a bánatot, a múltban elkövetett nevelői hibák felett és erős fogadást tételni arra, hogy a jövőben jobban vigyáznak és vissza is jönnek beszámolni az elért eredményről. Mindez azonban csak akkor hatásos, csak akkor válik valóra, ha saját önkéntes elhatározásukból történik. — Nemi felvilágosítást hivatalosan egyáltalán nem ad, magánúton is csak mint »sexuelle Hinaufklärung«, mint magasabb szempontból fel-fogott tiszta életről kell beszélnie.

Harmadik a prognózis, ez a jövőbe néző biztató reménykeltés az eljárás befejezése. Utaljon a tanácsadó arra, hogy már sok esetben sikerült ezt a bajt meggyógyítani s a szülők esete, fájdalma nem egyedül álló ezen a világon.

Aki a gyónás intézményét élményszerűen ismeri, azonnal látja az úgyszólván teljes megegyezést a legmodernebb hivatalos tanácsadás és a katolikus egyház évezredek gyakorlata között. Mégis kölcsönösen tanulhatnak egymástól. A gyóntató néhány alapvető modern nevelői munka gondos áttanulmányozásával láthatja, milyen szövevényes a lelki élet, milyen kímélettel, tapintattal, mélyreható lélektani tudással, rendszeresen kristályosodó tapasztalattal kell a hívek irányításához fognia, látja egyszersmind a családi élet mindenképp fölötte jelentőségét a nemzet életében. A mai tanácsadó viszont vegye fontolóra, hogy működése a kereszténységben ősidőktől fogva nagy tiszteletben, bécsületben állott s az a kétezer esztendősen egyház nagyobb tapasztalattal rendelkezik, mint akár-melyik modern laboratórium vagy gondozó hivatal vezetője. Isten maga adta magának a nevet: Consiliarius Deus fortis; a Tanácsadó erős Isten, a nagy tanács anygala. A keresztény erkölcsstan pedig az irgalmasság lelki cselekedetei és a Szent Lélek ajándékai közé sorozta a jó tanácsot, mint felebarátunkkal szemben gyakorolt egyik legnagyobb jótéteményt.

A tanácsadás folyamata alatt semmit ne foglaljunk írásba, hanem a megtörténteket a felek távozása után foglaljuk össze röviden: a tényállást, az adott tanácsot; óvakodjunk azonban a sokértelmű, semmitmondó általános fogalmaktól.

Az egész mű eredményét áttekintve és mindent mérlegelve meg kell állapítanunk, hogy ez a hivatalosnak szánt hatalmas kézikönyv számunkra igen értékes bepillantást enged a német vezető pedagógusok nemesen természetes nevelői gondolkodásába. Tárnya, tartalma, beosztása és világos nyelvezete ajánlják be-

szerzését mindenütt, ahol nevelői tanácsadás, vagy egyáltalán a gyakorlati nevelés nehezebb kérdéseivel foglalkoznak.

Egy hiányzik még ebből, a maga nemében szinte tökéletes könyvből: az örök értékek, a keresztény értékek nagyobb megbecsülése. Bizonyára nemsokára belátják a vezető körök, hogy Isten útjai már az egyéni életben, de még inkább a nemzet történetének irányításában mindig titokzatosak, de mindig értelemmel teljesek és követni fogják a még most is osztatlan megbecsülésnek örvendő Hindenburg vezérüknek végrendeletét az ő szeretett népe számára: »Sorgen Sie dafür, dass Christus verkündet werde!«

A német művelődés nagy összefoglaló művének megjelenése a tanácsadás kérdéséről alkalmas szolgál arra, hogy áttekintsük és összehasonlítsuk a német szervezkedést azzal, *ami Magyarországon történt és történik.*

Nyugodt lelkiismerettel állíthatjuk, hogy hazánk előljárt ebben a kérdésben is, mint sok más téren. Németországban még az 1920-i alkotmányozó jelentőségű Reichschulkonferenz tagadó választ adott arra a kérdésre, hogy taníthatnak-e orvosok az iskolában. Nálunk ellenben már 1885 óta tartanak az egyetemek orvosi karán egészség-tanári és iskolaorvosi tanfolyamokat; 1924-ben pedig bevezették a középfokú iskolákba az egészség-tanári intézményt. Ezzel kapcsolatban intézkedés történt arra nézve is, hogy az orvosok pedagógiai kiképzésben részesüljenek azért, hogy tudjanak alkalmazkodni a gyermek és az ifjú sajátjaihoz és ismerkedjenek meg a nevelés és tanítás alapvető módszereivel. Erről tanúskodik az 1939-ben megjelent 382 lapra terjedő hatalmas munka: Vezérfonal az iskolaorvosok és egészség-tanárok számára. Kecskemét. Ebben Várkonyi Hildebrand az első 60 lapon világosan, tömören foglalja egybe az orvosok számára szükséges neveléstudományi ismereteket.

Legújabbán pedig a szegedi gyermekklinikán az elemi iskolák gyermekei gondozására megalakult a városi iskolai szakrendelő és gyermektüdőgondozó intézet. A középiskolás tanulók számára viszont Kanyó professzor az élettani intézetben működő röntgenel és elektrokardiográfiával felszerelt sportorvosi vizsgáló állomást kívánja középiskolai egészségvizsgáló intézetté átszervezni. Ha ez sikerül, megszűnik a jelenleg fennálló széttagolódás és egységes munkát végezhetnek a levegő sportorvosi, repülőorvosi, tüdőbeteg-gondozói középiskolai, és a különböző egészségvédő intézmények. A szegedi példát követhetik azokban a városokban, ahol kórházak közreműködésével a kérdés megoldható. A meglevő tanári, tanítói, orvosi intézmények, egyesületek és szervek összefogásával, végül meg lehet még oldani az idegorvosi, lélegzőgondozói képességvizsgáló és pályaválasztási tanácsadó feladatot.

Ilyen régi tanácsadó szervünk a Magyar Állami Gyógypedagógiai Nevelési és Pályaválasztási Tanácsadó, melyet Ranschburg Pál évtizedekkel ezelőtt alapított, fokozatosan épített és szervezett; jelenlegi utódja dr. Schnell János iparkodik híven követni az alapító nyomdokait. Itt a sokfelé ágazó, de minden részletével szerves egészbe kapcsolódó munkát legalább 20—25 szakorvos, képzett nevelő, gyógypedagógus és pszichológus végzi.

Ez az intézmény talán kellő támogatás és hírverés híján elszigetelten maradt, de annál örvedetesebben fejlődött legnagyobb nevelői tanácsadó szervezetünk: a *Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat*.

A zöldkeresztes védőnő leginkább ötféle munkaágazatban fejt ki tevékenységet: anya- és csecsemővédelemben, iskola egészségügyi munkában, nemi és tuberkulózis elleni küzdelemben, a szegény betegek otthoni ápolásában és végül a szociális gondozás terén. Munkája ezekben az ágazatokban kétféle: tanácsadás és gondozás, mégis elsőnek látszik a tanácsadás otthon és segédkezés a különböző orvosi, hatósági tanácsoknál ezek előkészítésével, az egészségre kiható körülmények felderítésével. Ez világviszonylatban is didaktikai novum, hogy gondos szeretettel utána-járnak a bajoknak, felkeresik a tanácsadásra szorulókat saját hájukban és ez a gyökere annak, hogy manapság már mint Magyarország egyik legnagyobb jelentőségű szociális alkotását emlegetik Johan államtitkár alapítását. Ő hívta életre a szervezetet a 20-as évek második felében. Azóta a legszebb fejlődés útján haladva nélkülözhetetlenné vált közegészségügyi és szociális téren egyaránt és nagyszabású újításokat valósított meg. Ezeket az újításokat a különleges magyar falusi és tanyai viszonyokra alkalmazta olyan nagy sikerrel, hogy mintaképül szolgál a szociális államformát követő nemzeti államoknak is; nálunk pedig az újabb szociális államigazgatás törvénybe cikkelyezte és belőle fejlesztette ki a szociális államtevékenységnek szinte egész gyakorlati rendszerét.

A szolgálat legfőbb irányító szerve az egészségügyi kormány és ennek központi főhivatala: a Budapesti Országos Közegészségügyi Intézet. A vármegyei és városi törvényhatóságok alkotják a szolgálat egységeit élükön a tisztí főorvossal. Minden községben és a városi kerületekben működnek a szolgálat külső szervei: az egészségvédelmi körök. Ezek vezetője a hatósági orvos, aki mellé osztják be az egészségügyi védőnőt. A magyar törvényhozás 1942. január 1-e óta az állami tisztviselők osztályába sorolta őket, s ekként még jobban átérzik, hogy a magyar középosztály leányainak egyik legszebb hivatását, népünknek a szebb, boldogabb magyar jövő felé vezetését végzik. Jövedelmük körülbelül a tanító-nők javadalmazásának felel meg; bár kiképzésük újabban magasabb színvonalú, mert ezt Budapesten az Országos Egészségügyi Intézetben, továbbá külön főiskolákon; az Állami Ápoló- és

Védőnőképző Intézetekben Szegeden, Debrecenben, Kolozsvárott és Kassán nyerik. A védőnőket a testvér megszólítás illeti meg. Nemes feladatukat a szegényebb, egyszerűbb magyar családok körében teljesítik mindenütt szeretettel, megbecsülést keltve személyük és az intézmény iránt. Szerves kapcsolatban vannak az iskolákkal is, ahol szolgálati szabályzatuk értelmében rendszeres előadásokat és tisztasági vizsgálatokat tartanak.

A törvényhozók bölcsesége s a nemzet egészéről való gondoskodás logikája azonban minden kulturállamtól megkívánja, hogy ne álljon meg a csecsemők és a kisgyermek mintaszerű kezelésénél, mert a nemzet igazi kincsét, szebb jövőjének zálogát mégis inkább a 22 éves fiatal emberek és a 18—20 éves fiatal leányok serege alkotja. Az igaz hivatástudat és szeretet bennük már kirejlődött, mert az a serdülés korában érlelődik. Bármilyen gyönyörűen szervezett gyermekgondozó munka elveszti a létjogát és koronáját, ha a megmentett gyermekeket és a meggyógyított betegeket nem sikerül a nemzet egészének szolgálatába állítania.

Mit ér a pusztán testi egészséggel rendelkező nemzedék? Életnek legszomorúbb látványai közé tartozott, amikor esztendőkönt a szegedi bölcsészeti karra sietve a Mars-téren a híres csillagbörtön átellenében napról-napra láttam az egészségtől duzzadó suhancok és sihederek seregét, akik ott lopták a nemzet legdrágább kincsét: a munkaidőt, az Isten napját. Nappal golyóztak, gomboztak, pénzt, lemezt dobáltak, esetfelé elnyűtt levelezőlapokat, hervadt virágokat kínáltak, s ezt az ürügyet felhasználva kenyérré kunyoráltak pár fillért a városban szétszéledve, de mindezt csak azért, hogy menten cigarettát vásároljanak és megtöltsék a mozgóképszínház első sorait.

Mit használ nemzetünk számára ezeknek a csattanó egészsége, mit a műveltségük, és a tudásuk? Minél ügyesebb iparosok, műszerészinások, annál eredményesebben forgatják majd a betörökulcsokat, a feszítővasat és az olvasztólámpát. Az utcán csak arra készülhettek, hogy minél előbb a csillagbörtön töltelékei legyenek, akasztófahumorról vallják magukat a bírák, a csendörök és a börtön személyzet munkaadójának és az egész megtorlásra épült magyarországi nemzetnevelés áldozatának. Nagyon igaza van Mártonfi Károlynak, amikor a magyar közigazgatás legfőbb feladatát a megfelelő nemzetnevelésben látja.

A suhancoktól nem messze álldogálnak a munkaközvetítő hivatal körül, de egyéb tereken is, a felnőtt munkanélküliek, akiknek munkaiszonyáról a szegediek legendákat regélnek. A munkaiszony és a munkakerülés viszont minden bűnözőnek alapvető jellemhibája. Soha nem ismeri meg a munkának, az alkotásnak, a befejezett műnek, a magasabb célért hozott áldozatnak, vagy a családi életnek örömét s ennél fogva nem is lehet egyéb kívánsága, mint

amelyet állatinak mond már Cicero, Szent Ágoston s azóta minden nagy gondolkodó: Cibus, circensis et venerea, az étel, a kártya, a mozi és a züllött nő.

Ebből az erkölcsi fertőből ragadja ki Szegeden kalazanci Szent József és Don Bosco méltó követője, dr. Révai József piarista tanár, volt igazgató a szegény ifjúságnak legalább egy töredékét. Beszervezte őket »a talpasok« cserkészcsapatába. Állandóan öröködik játéukra, munkájukra a cserkészotthonban; gondoskodik felruházásukról és tisztességes mestereknél vagy kereskedésben való elhelyezésükről.

Sajnos, egyedül van. Pénzbeli, természetbeni adományokkal szépen támogatják őt, de az egész nagy katolikus városban senki sem vállalkozik arra, hogy személyes szolgálattal, áldozattal segítse őt a felügyeletben, irányításban és százféle utánjában.

Láttuk egyébként a cikkünk elején fentebb mondottakban, hogy Kersten egész könyve küzd az elnyomó, a megtorló módszer csökkenése ellen, mely, sajnos, áthatja még, legalább minálunk, mint valami szepszis, az egész közéletet és csak lassan veszít teret az iskolákban és nevelő intézményeinkben.

Az elnyomó módszert ijesztően jellemzi az a levél, melyet Pestalozzi mellett az új kor legnagyobb nevelője Don Bosco állandóan asztala fiókjában őrzött s melyet csak halála után találtak meg hagyatékában. Papi működése kezdetén írta neki egyik iskolatársa és barátja: »Engedelmeddel azt állítom, hogy állandó villámlás és mennydörgés között vértanúság az életünk, mivel tanáraink állandóan üldöznek minket. A logika tanárának szája mindig csak a veréssel van tele és tényleg el is tángált már közülünk egy párat. A számtan és mértan tanára állandóan villámokat szór. Mind a kettő legalább 200—300-szor naponta azt hajtogatja, hogy közülünk sokat kicsapnak az év végén, mert még sohasem tanítottak olyan üresfejű tökfilkókat, mint mi vagyunk.«...

A megtorló módszer lényege abban áll, hogy röviden, nem is egészen érthetően ismerteti a törvényt, a rendszabályokat halmozza, kijelöli a teendőket és szigorúan felügyel, hogy a törvénynek engedelmességedjenek s a munkát elvégezzék. Aki ez ellen vét, annak villámlás és mennydörgés, testi fenyítés, rossz minősítés és végül kibuktatás jár. — Ez az elnyomó módszer a közéletben merev, kúszált hivatalos formákban jelenik meg. Ez érvényesül a munkások, a katonák leszidásában, a gyermekek, állatok előtti káromkodásban, az iparosoknál, kereskedőknél az inasok pofozásában. kimért vagy durva hang mindenütt, ahol igazgató vagy hivatalfőnök bánik az alkalmazottakkal, gazda a munkásokkal, egyáltalán előljáró az alattvalókkal. Ehhez szokott az alattvalók társadalma is és csak akkor lát komolyan a munkához, ha a gazda Jupiter-tónusban mennydörög felé.

Valljuk még azért, hogy több becsületesség, nyílt őszinteség és gyakran több jóakarát nyilvánult meg ebben a keménységben, mint a mai demokraták szemforgató, lelket rontó sima szavaiban.

Ez a diktatórikus módszer azonban még nem nevelés. Főhibája az, hogy megmutatja a célt, a teendőt, de nem ad hozzá eszközöket, melyekkel a cél megvalósítható volna. Ezzel szemben a megelőző módszer jótanácsot ad minden rászoruló szegény elesett embernek.

Ezért nagyjelentőségű a honvédelmi miniszternek nemrégiben megjelent rendelete, mellyel minden hadtestparancsnoksághoz hadigondozási felügyelőt osztott be és minden mozgósított alakulatnál hadigondozó tiszt működését tette kötelezővé. Ügköre tájékoztató, tanácsadó és ellenőrző. Szeme ott van a hadisegély kiutalásánál és nem engedi elhúzni, halasztani a közigazgatás kénye-kedvé szerint. Ügyél a hadbavonultak minden polgári és katonai ügyének gyors, pontos és igazságos elintézésére. Még a hadbavonult gazda földjének megműveltetése, illetőleg ennek ellenőrzése is a csapatgondozó tiszt feladata.

Ez már a modern kulturállam nemes gesztusa: áttérés a megtorló közigazgatásról a megelőző nevelő közigazgatásra. Minél több gondot fordít az állam a bajok megelőzésére, a pozitív jellemnevelésre, annál kevesebbe kerül majd a megtorlás útját járó pereskedés, kevesebb dolga akad a bíróságnak és kisebbre kell méretézni a börtönpalotákat. A közigazgatási tanfolyamokon minisztereink örvendefesen kiemelik, hogy minden hivatali tevékenység nemzetnevelés jellegével bír, s ezt a gondolatot ékesszólóan, mélyreható tudással fejtegette ugyanott dr. Mártonffy Károly, aki maga is vérbeli pedagógus.

Epen azért ez a megelőző nevelés nem maradhat ilyen parlagon. Bizonyára látják ezt már és ebben a szellemben járnak el Leventeintézményünk nemes, bátorlelkű, kezdeményezéstől vagy a hivatalok ezernyi paragrafusától vissza nem riadó vezetői, továbbá a KALOT, az EMSZO apostolai és munkaszereit, összefogásra, családi érzékre, nemes becsületézésre nevelik s alkotás utáni vággyal töltik el a Kárpátok medencéjében szebb jövőt építeni hivatott magyar ifjúságot.

Mester János.